גמרא

אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם הזיקתו כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי מכדי [א]אבנו וסכינו ומשאו [א]מבורו למדנו [ב]וכולן אני קורא בהן שור ולא אדם חמור ולא כלים [ג]והני מילי לענין קטלא [ד]אבל לענין נזקין אדם חייב וכלים פטורין ורב הני מילי היכא דאפקרינהו אבל היכא דלא אפקרינהו ממונו הוא מתיב רב אושעיא [1]ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים מכאן אמרו [ב]נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים הא למה זה דומה לאבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו אדרבה מה דומה לזה מבעי ליה אלא מאי דומה לזה אבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו לפיכך אם הטיח צלוחיתו באבן חייב רישא קשיא לרב וסיפא קשיא לשמואל ולטעמיך תיקשי לך היא גופא [ג](קשיא) רישא פטור וסיפא חייב אלא רב מתרץ לטעמיה ושמואל מתרץ לטעמיה רב מתרץ לטעמיה במה דברים אמורים כשהפקירן אבל לא הפקירן חייב לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב ושמואל מתרץ לטעמיה השתא דאמרת אבנו סכינו ומשאו כבורו דמי לר' יהודה [ד]דמחייב על נזקי כלים בבור לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב א"ר אלעזר לא שנו אלא שנתקל באבן ונשוף באבן אבל נתקל בקרקע ונשוף באבן פטור כמאן דלא [ה]כר' נתן איכא דאמרי א"ר אלעזר לא תימא בנתקל באבן ונשוף באבן הוא דמחייב אבל נתקל בקרקע ונשוף באבן פטור [ה]אלא אפילו נתקל בקרקע ונשוף באבן חייב כמאן כר' נתן: ר' יהודה אומר במתכוין חייב [וכו']: ה"ד מתכוין אמר רבה במתכוין להורידה למטה מכתיפו א"ל אביי מכלל דמחייב ר"מ אפילו נפשרה א"ל אין מחייב היה ר"מ אפי' אזנה בידו אמאי אנוס הוא [ו]ואונס [י]רחמנא פטריה דכתיב [2]ולנערה לא תעשה דבר וכי תימא ה"מ לענין קטלא אבל לענין נזקין חייב והתניא [ז]נשברה כדו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ [ח]מחייב בהזיקן וחכמים אומרים פטור

רש"י

אבל. הוזק הוא עצמו פטור: **קרקע עולם.** שאין לה בעלים: **הזיקתו.** וממונו של זה גרמא בעלמא עבד ליה ורב לטעמיה דאמר לקמן (דף נ:) בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו: **מבורו למדנו.** בפ"ק (דף ו.): **שור ולא אדם חמור ולא כלים.** והני מילי היכא דמת האדם דקרא במיתה משתעי דכתיב והמת יהיה לו אבל בנזק אדם חייב בעל הבור דקרא מכופר [א] ממעטינן: **וכלים פטורין.** על נזקי כלים פטור בעל הבור דשבירתן זו היא מיתתן ומתניתין נמי מימיו בורו הוא הלכך כי חייב על נזקי הגוף חייביה ולא על הכלים: **ורב ה"מ.** דתקלתו למדנו מבורו: **דאפקרינהו.** כי בור דסבר רב בור שחייבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו הוא דחייבתו: **אבל לא אפקרינהו ממונו הוא.** ומשורו למדנו הלכך טינוף כלי ממונו דמזיק עבד אבל נזק הגוף קרקע עולם עבדה ושמואל סבר בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו נמי משתעי קרא ופטר בו את הכלים הלכך מתני' אע"ג דלא אפקרינהו בורו הוי ומאי דקתני חייב בהיזק גופו קמיירי ולא בכליו ואע"ג דקרקע עולם עבדה ליה חייב דשמואל לטעמיה דאמר לקמן (דף נ:) בור שחייבה עליו תורה להבלו וכ"ש לחבטו ואע"ג דקרקע עולם אזקתיה: **נשתברו.** בכלי השור שייכא שבירה כגון עול וסולמנין. קריעה שייכא במרדעת של חמור: **הא למה זה דומה אדרבה.** תולה כתיבא בלא כתיבא: **אלא מה דומה לזה כו'.** דאם הוזקו בהם כלים או נתקל בהן אדם ומת פטור: **רישא.** דקתני אבנו וסכינו דומין לבור: **קשיא לרב.** ס"ד אפי' בדלא אפקריה מיירי: **וסיפא.** דקתני אם הטיח אחר צלוחיתו באבן של זה חייב: **קשיא לשמואל.** דהשתא משמע דמשורו למדנו: **כד"א.** דאבנו דומה לבור כשהפקירו: **לר' יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור.** בפרק שור שנגח את הפרה (לקמן דף נג:): **לא שנו.** דהטיח צלוחיתו באבן חייב: **אלא שנתקל באבן ונשוף.** הכלי באבן: **פטור.** דקרקע גרמה לו: **דלא כר' נתן.** דאמר לקמן (דף נג.) בשור שדחף את חבירו לבור כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי שור משתלם מבור האי דעבד ליה הזיקא: **במתכוין להורידה למטה מכתיפיו.** ונתקל והוטחה בכותל חייב דנתקל פושע הוא: **אמר אביי מכלל.** דר"מ דמחמיר טפי מחייב: **אפי' נפשרה.** נימוחה הכל מעצמה על כתיפו דהוי אונס: **נפשרה.** נימוחה כדמתרגמינן (שמות טז) וחם השמש ונמס פשר: **אפילו אזנה בידו.** אפילו נפשרה מעצמה שלא נפלה מידו אלא נימוחה ונשאר האוזן בידו:

פטור

תוספות

אבל הוא עצמו פטור דקרקע עולם הזיקתו. ולא בעי למימר שהוזק הוא עצמו במים [א] דלישנא משמע שהוחלק עצמו במים ולא שהוזק בהן ובאפקריה לא מצי לאוקמי דא"כ לא מחייב לא אכלים ולא על עצמו [ב]:

ה"מ היכא דאפקרינהו. פ"ה דסבר רב דבור שחייבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו [ג] וא"ת דבשמעתין דמחזרת (לעיל דף כט.) ר"ל דרב סבר בור ברשותו חייב ושמואל סבר דפטור ופי' שם בקונט' דפליגי בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו [ד] וי"ל דלא קיימא מסקנא דהתם הכי ומיהו נראה דרב מצי סבר שפיר דהפקיר רשותו ולא בורו נמי חייב אע"ג דאבנו וסכינו ומשאו דלא אפקרינהו לא הוי בור לרב היינו [ה] משום דעדיפי מבור ואיכא נמי לחיובינהו משום שור ולחייב בהן את הכלים [ו] אבל בור ברשותו ליכא לחיובי משור דשור ברשותו פטור כדתנן (לעיל דף ט:) חוץ מרשות המיוחדת למזיק לכל הפחות בור הוי ופטור על הכלים ושמואל דסבר הכא דאפילו לא אפקרינהו הוי בור מצי סבר דבור ברשותו פטור לגמרי ואפילו בור לא הוי דמצי א"ל ברשותי מאי בעית [ז] ומה שבקונטרס רצה לחייב בהפקיר רשותו ובורו כמו בחופר בור ברה"ר אין נראה לר"י דחופר בור ברה"ר חפר בור באיסור וכן חפר בור ברשותו סמוך לרה"ר באיסור חפרו [ח] ואפילו חופר באמצע רשותו והפקיר רשותו ולא בורו כיון דשלו הוא חייב להסיר התקלה כדאמרינן בהפרה (לקמן דף מח. ושם) דכיון דאית ליה לממלייה ולא מלייה כמאן דכרייה דמי אבל [ט] הפקיר רשותו ובורו דחפר בהיתר [י] וגם השתא דהפקיר לאו בעל הבור הוא לא מחייב תדע דבפ' הפרה (לקמן נא.) דחקינן לאשכוחי בור של שני שותפין [יא]:

ונשוף באבן. דוקא נקיט דנשוף באבן אבל נתקל באבן ונשוף בקרקע פטור [יב] דקרקע עולם הזיקתו ואפילו שמואל [יג] מודה הכא דפטור כדפטר לקמן בהפרה (דף נג. ושם) נתקל בבור ונפל לאחורי הבור [יד] והיא דלעיל [טו] דמחייב שמואל [טז] צריך לאוקמא כגון שנחבט בקרקע שהמים נשפכים עליה דדמי לקרקע הבור ואע"ג דשור שדחף חבירו לבור [יז] וגם הניח אבן ע"פ הבור ובא שור ונתקל בה ונפל לבור מחייבין בהפרה (שם) יש לחלק כיון שיש שם תקלה על הבור ומיהו ודאי לרב קשה כי היכי דקאמר רב קרקע עולם הזיקתו ה"נ נימא בעל האבן בור של פלוני הזיקו:

אמר רבה במתכוין להורידה כו'. [יח] רבה לא בעי לאוקמי במתכוין לשבור כדמוקי לה אביי לקמן משום דנשברה כדו דקאמר ת"ק משמע דנשברה מאליו עלה קאתי ר' יהודה לחלק בין מתכוין לשאין מתכוין וא"ת והא ר' יהודה אית ליה בפרק האומנין (ב"מ דף פב: ושם [ט]) דנתקל לאו פושע הוא גבי מעביר חבית ממקום למקום ונשברה דקאמר ר' יהודה שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם ומפרש התם האי כדיניה והאי כדיניה [יט] ואין לומר דמתכוין להורידה דהכא הוי פושע טפי דא"כ היכי דייק מכלל דמחייב ר"מ אפילו נפשרה דלמא בנתקל דוקא מחייב אבל נפשרה דהוי אונס טפי לא וי"ל דקסבר רבה [כ] כי היכי דאמרינן התם לר"מ דשבועה זו תקנת חכמים היא בשומר שכר [כא] ה"נ לרבי יהודה תקנת חכמים היא בשומר חנם [כב] אלא דקסבר רבי יהודה דבשומר שכר לא רצו חכמים להקל [כג]: **ואונס** רחמנא פטריה. ומפלע תחת פלע לא מרבינן אונס גמור כדפירשתי לעיל (דף כז: [י]) [כד]:

והתניא נשברה כדו כו'. וא"ת והיכי מייתי מברייתא דפטר ר"מ בקנקנים ברוח שאינה מצויה דלמא ה"מ לענין שאר נזקין אבל מתני' איכא לאוקמי באדם המזיק דבדרך הלוכו נפלו החרסים על האדם מכחו ואדם המזיק חייב ברוח שאינה מצויה כדאמרינן לעיל סוף פרק שני (דף כז.) וי"ל דבמתניתין נמי קתני והוחלק אחד במים דתקלת מימיו הוא ולא אדם המזיק ולמה מחייב שם ר"מ יותר מבקנקנים וא"ת ומאי פריך מולנערה לא תעשה דבר דבנפשרה ודאי מחייב ר"מ אע"פ שהנפילה היתה באונס [כה] מ"מ אחר כך היה לו לסלק [כו] וי"ל [כז] דרבי מאיר מחייב בכל ענין אף על פי שלא היה לו פנאי לסלק:

עין משפט נר מצוה

יז א ב מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ב סמג עשין סח טור ש"ע ח"מ סימן תיא סעיף א:
יח ג ד מיי' שם הלכה א ב סמג שם טוש"ע שם סימן תי סעיף כא וסימן תיב סעיף ה:
יט ה מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סימן תיא סעיף א:
כ ו מיי' פ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה ט ופ"ו מהלכות רוצח הלכה א:

רבינו חננאל

אבל הוא עצמו אם הוזק פטור, מאי טעמ' קרקע עולם הזיקהו. אמ' ליה שמואל מכדי אבנו סכינו ומשאו שהזיקו מבור למדנו, ואלו כמו אבנו הן, בכולן אני קורא בהן ונפל שמה שור (שמות כא, לג), שור ולא אדם חמור ולא כלים. והני מילי לעניין קטלא, אבל לנזקים אדם חייב נמי. **וכלים** פטורים דתניא למה זה דומה וכו'. ותריצנא מה דומה לזה מניח אבנו וצלוחיתו לרשו' הרבי' והוזק בהן אחר חייב בנזקי אדם ופטור בנזקי צלוחית. **ומשני** רב היכא דאפקרינהו להני אבנו סכינו ומשאו פטור בנזקי כלים, אבל לא אפקרינהו ממוניה נינהו וכשורו הן חשובין שחייב בנזקי הכלים. **הילכך** לרב הני ממוניה נינהו וחייב בכלין, ושמואל כל תקלה ברשות הרבים בור חשיב ליה (לקמן לא, ב) וחייב בנזקי אדם ופטור בנזקי כלים. **ואותבינן** עלייהו ונפל שמה שור או חמור, שור ולא אדם חמור ולא כלים, מכאן נפל לתוכו שור וכליו ונשברו, חמור וכלין ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים. מה דומה לזה אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברשות הרבי' והזיקו. לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב. הא מתניתא קשיא לתרויהו, והיא גופה קשיא רישא אסיפא, רישא קתני ופטור על הכלים וסיפא קתני הטיח צלוחיתו חייב. רב מתרץ לטעמיה, חייב על הבהמה ופטור על הכלין בד"א כשהפקירן, אבל לא הפקירן אפי' בכלים חייב דממוניה נינהו, הטיח צלוחיתו באבן חייב בעל האבן. שמואל מתרץ לטעמיה, חייב על הבהמה (ופטור על הבהמה) ופטור על הכלין, כבור נינהו לפיכך פטור בכלים. ולר' יהודה דמחייב אניזקי כלים בבור, הטיח צלוחיתו באבן חייב בעל האבן. חלוקת ר' יהודה ורבנן בסוף פ' שור שנגח את הפרה (לקמן נג, ב). **אמ' ר' אלעז' לא שנו כו'. איכא דאמרי אמ' ר' אלעז' לא תימ' נתקל באבן הוא אבל ניתקל בקרקע ונישף באבן פטור, אלא אפילו נתקל בקרקע ונישף באבן חייב, כמן כר' נתן.** פי' כיון דלדברי הכל אבנו (אבנו) כשהפקירו בור הוא, אמ' ר' אלעז' נתקל שור וכיוצא בו בקרקע ונחבט (האבן) [באבן] ונשבר חייב בעל האבן כי הוא בעל הבור, ודומה הקרקע הזה לשור שדחף את שור אחר לאבן שהוא בור, ואמרי' כמן כר' נתן. רבנן כי האי גוונא פטרי ליה לבעל הבור, דתניא (לקמן נג, א) שור שדחף את חבירו לבור בעל השור חייב, בעל הבור פטור. ר' נתן אומ' זה משלם מחצה וזה משלם מחצה. ואסיק' לר' נתן תמן בעיקר ליכא לאשתלומי מתורא משתלם מריה (דתורא) [דבירא] כוליה הזיקא. הילכך, כיון דקאמ' ר' אלעזר חייב כמן כר' נתן, כיון דליכא לאישתלומי מן הקרקע משתלם כל הנזק מבעל האבן. וחלוקת ר' נתן ורבנן ופירוש טעמן בפ' שור שנגח את הפרה באחריתי (לקמן נג, א). (פסק) וקיימ' לן כשמואל דהליך כוותיה בדיני (ברכות מט, ב), וכר' אלעזר אליבא דר' נתן. **פיס', ר' יהודה אומ' במתכוין חייב כו'.** דייקינן מדקתני ר' יהודה במתכוין חייב ואוקמ' רבה במתכוין להורידה למטה מכתיפו ונפלה ונשברה, מכלל דת"ק, דהוא ר' מאיר, מחייב אפי' אזנה בידו. ואמאי, אנוס הוא ואונס רחמנא פטריה דכת' (דברים כב, כו) ולנערה לא תעשה דבר. וכי תימ' כי סבר ר' מאיר דפטר רחמנא לאונס מקטלא אבל בנזיקין אפי' אנוס חייב, והתניא (לקמן נו, א) נשברה כדו ולא סילקה כו',

מסורת הש"ס

א) [לעיל ג: ו. לקמן נא: מח:], ב) לקמן נב., ג) רש"ל מ"ז, ד) [לעיל ה: וש"נ], ה) [לקמן נג.], ו) [נדרים כז.] ע"ז נד., ז) לקמן נו. לט: ב"מ פב:, ח) [עי' תוס' ב"מ קיח. ד"ה זמן], ט) [ד"ה וסבר], י) [ד"ה ושמואל],

תורה אור השלם

1. וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי יִכְרֶה אִישׁ בֹּר וְלֹא יְכַסֶּנּוּ וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר: שמות כא לג

2. וְלַנַּעֲרָ לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין לַנַּעֲרָ חֵטְא מָוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה: דברים כב כו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שור ולא וכו' מכופר ממעטיה הס"ד:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ה"מ כו' אבל הפקיר רשותו ובורו. עיין לעיל דף ו ע"א תוספות ד"ה מה לבור: שם ד"ה ונשוף כו' מודה הכא דפטור. עיין לקמן דף נ ע"ב תוספות ד"ה לשמואל:

מוסף רש"י

דכתיב ולנערה לא תעשה דבר. משום דאנוסה היא (נדרים כז.).

מוסף תוס'

א. כגון שנכנסו בעיניו או בפיו והוזק. הרא"ש בשיטמ"ק. ב. דבור פטור מכלים, ואיהו עצמו נמי פטור משום דקרקע עולם הזיקתו. ר"פ. ג. אבל הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו פטור. ר"פ. ד. דרב סבר חייב וכו', שאם הוחלקה בהן בהמה חייב וכו'. רש"י לעיל כט ע"א ד"ה לימא. ה. לאו משום דגריעי לדידיה מבור, אלא. רשב"א. ו. דלא מצי למימר ליה מאי בעי ברשותי דהא הניחן ברה"ר ושם הזיקו. ר"פ. ז. אבל באבנו וסכינו ומשאו שהניחם ברה"ר ליכא למימר הכי. ר"פ. ח. לפי שצריך לשמור את בורו שלא יוזקו בו אחרים. רשב"א. ט. חופר בור באמצע רשותו ו. רשב"א. י. שבאמצע רשותו כרה שאינו מצוי לנזק. רשב"א. יא. למ"ד בור ברשותו פטור וכו', ומאי קאמר [הא] שפיר משכחת לה כגון הפקיר רשותו והפקיר בורו, אלא ש"מ דכה"ג פטור לכו"ע. ר"פ. יב. דלרב דאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו, הכא פטור. רשב"א. יג. דאמר בין להבלו בין לחבטו. רשב"א. יד. דמודה שמואל בכל כי האי דאמרינן קרקע עולם הזיקתו כל שאינו ניזוק בתוך תקלתו. רשב"א. דעד כאן לא מחייב שמואל אלא כשנחבט בקרקע כריית בורו. רא"ש. טו. גבי הוחלק אחד במים. ר"פ. טז. בהוזק הוא עצמו. ר"פ. יז. חייב בעל השור ופטור בעל הבור. רא"ד. יח. תימה, רבה מאי דוחקיה לאוקמיה מתניתין בנפילה דאונס כו', לוקמא פלוגתא בנתקל פושע ולפרש לר' יהודה במתכוין לשבר. וי"ל. ר"פ. יט. אלמא לאו פושע הוא, מדפטר ש"ח בשבועה. ר"פ. כ. דודאי סבר ר' יהודה דנתקל פושע, והא דפטר התם בשומר חינם תקנת חכמים היא. רבינו ישעיה בשיטמ"ק. כא. שאין לך אדם שיעביר חבית ממקום למקום לחבירו. ר"פ. כב. [ד]אין לך אדם מסייע להעביר חבית ממקום למקום בחינם. רבינו ישעיה בשיטמ"ק. כג. שהשכר משיאו לסייע. רבינו ישעיה בשיטמ"ק. כד. [ו]נפשרה הוי אונס גמור. ר"פ. כה. דנהי דפשירתה חשבינן לאונס. רשב"א. כו. דבורו הן. רשב"א. כז. שהיה סבור עכשיו. רשב"א.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

פטור מדיני אדם. כדמפרש לקמן: **וחייב בדיני שמים.** משום **דלא סליק: כרוח שאין מלויה.** לקמן הוה: **אלא אמר אביי כפליגי.** במתני' כשהזיק הכל בשעת נפילה ופליגי כשהוזק במרכיבי לאחר נפילה: **במפקיד נזקיו.** כגון זה דמסתמא מפקיד למרכיבו וי"מ סבר מפקיד נזקיו חייב דבור שמייחב בעליו תורם כבור דהכי"ל להפקר הוא חייב ור' יהודה סבר פטור [ס"ל] להפקיר רשותו ולא הפקיר בורו זהו בור המעמיד בתורם ולקמן (דף מט:) פליגי ר' ישמעאל ור"ע בהא מילתא וה"ק רבי יהודה ממתכוין לשובורה וזיק בנפילה חייב ובאשתין לשובורה וזיק מתכוין לאו לחייבי ומתכוין לנזק ומכח דמתכוין לנזק ומכח פטור לנזק פטור הוא וה"ה לאחר נפילה נמי לקמן מפרש מאי מתכוין איכא: **ומדמפניפין בפרטי כו'.** גמרא קפריך לה: **אלא בשעת נפילה.** היכי איכא למימר נתקל פושע הוא מה הוא יכול לעשות אם נתקלה בהמתו דבשלמא נתקל הוא ונשברה כדו איכא למימר היכי משכחת לה **ערעפא דנהרא.** שגדל הגבר וכסה את עין הדרך ופושע הוא בכך שתלוי היה הדרך מגולה לו נתקל גמלו: **ערעפא.** לשון ערוג ולקוט (ויקרא כג): **פושע הוא.** ואין לו לין נתקל: **דאתקיל.** בדרך יבשה ונתקל היה בהמתו והוי ליה מיהו פושע: **נזוקו בחרסיה.** שלא הפקירן מייב ובשלמא נזקיו שוב לזכות בהן פטור למפקיר מתכוין הוה מדרבן לר"מ דחייב אע"ג דנפלו ברוח מצויה, דהא פטרי רבנן במפקיר נזקיו אף לאחר נפילת פשיעה כדפרישית, אלא. ר"ש. ועי' מכ"ש ל' ומכ"ש ח. [ז]בדלא אפקרינהו מיירי כו', דאע"ג דפטרי רבנן בשעת נפילה גם בלא אפקרינהו, היינו דוקא בנתקל, ומשום דסברי נתקל לאו פושע, אבל אסו"מ שנפלו ברוח מצויה מודו רבנן דחייב גם בשעת נפילה כו' משום דפשע בנפילתן כשהניחן בראש גגו ברוח מצויה. ר"ש. ו. ובגון שהפקירן. ר"ש. ז. דאע"ג דר"מ מיחייב במפקיר נכסיו, היינו דוקא בפשיעה אבל בקנקנים שנפלו ברוח שאינה מצויה פטור אע"ג דהיה לו פנאי לסלק. ר"ש. ח. והא דפליגי בלאחר נפילה היינו אחר נפילה דנתקל, ולכך פטר ר"י הזאיל לטעמיה דנתקל לאו פושע, אבל לאחר נפילת פשיעה מודה ר"י לחייב, וכ"ת א"כ למה לי לאשמעינן פלוגתא דלאחר נפילה מרישא מפלוגתא דשעת נפילה

גליון הש"ס

גמ' מדקתני תרתי. קשה לי למאי דמנסיר בתום' ד"ה ותמני דלקה בחרס אפשר דבדרך הלוכו נפל החרס עליו ככח והוזק במים משמע דמקלת מימיו אם כן הוזק למנקט תרתי והיינו דהוזק למעין בורו הוא מה נשמע דר"מ מ"ל דמנקט פושע הוא ומחרפס דמיירי דבדרך הלוכו נפל על מהדס דמה לך אם לא נפל פושע הוא לפי לחייב מדין מזיק אחר במים או שלקה בחרסיה חייב, הוזהלק אחר במים בשעת נפילה, ובהא פליגי דר' מאיר נתקל פושע הוא לפיכך חייב, ור' יהודה סבר נתקל לאו פושע הוא ופטור. או שלקה בחרסיה לאחר נפילה, ר' מאיר סבר נשברה כדו ולא שילקה אלא הפקירה מפקיר נזקין חייב, ור' יהודה סבר מפקיר נזקין פטור. ואם נתנוון לזכות בחרסיה חייב, ולדברי הכל אנוס אפי' בנזקין פטור. ואי קשיא לך הא (לעיל כו, ב) דתני דבי חזקיה פצע תחת פצע לחייב על האונס כראוין, התם בנזקי גופו, אבל הכא דבנזקי ממונו לה[ח]. **ומדמתני' בתרתי פליגי בריית נמי בתרתי פליגי.** ואקשי', בשלמ' כדו, משכחת לה בשעת נפילה שהזוק במימיה, לאחר נפילה נמי הזוק בחרסיה. אלא גמלו, בשלמ' לאחר נפילה משכחת לה במפקיר נבלתו. אלא הזוק בשעת נפילה היכי משכחת לה. ואמ' כגון שהעביר גמלו, פי' על שפת הנהר דהוה בשרעתא דנהרא, ונפל הגמל ובנפילתו התיז מים מן הנהר וטינף בגדים. ונדחת האי פירוקא ופרקי' פירוק אחר, כגון דליכא אחריתי וכגון דנתקל הוא ונפל ונתקל הגמל עליו ונפל ובנפילתו התיז מים, ואילולי שנתקל הגמל בגופו שלאדם לא היה נופל, לפיכך בהעברתו לגמל בשרעתא דנהרא אינו לא פושע ולא אנוס.

ח) מצ"ל 'עפ'.

מוסף רש"י

פטור מדיני אדם. לנזקם, **וחייב בדיני שמים,** פושעות לנזק לגרשים שנתמנו להפקיד את יפרחל (ג'יטין נג.).

מוסף תום'

א. [ד]לאו שעת נפילה ממש כגון דבהדי דאולי קמזקי קאמר, אלא כשהזיקו קודם שהיה לו שהות לסלק קרי ליה שעת נפילה. ר"ש. ב. דבור בהמ"ר פטור. ר"ש. ג. ומאי קושיא. ר"ש. ד. [ד]לאביי, הא דתני ומודים חכמים לר"מ באבנו סכינו ומשאו על כרחך לא קאי אפלוגתא דלאחר נפילה ובדאפקרינהו, דא"כ לא הוו מודו רבנן לר"מ דחייב אע"ג דנפלו ברוח מצויה, דהא פטרי רבנן במפקיר נזקיו אף לאחר נפילת פשיעה כדפרישית, אלא. ר"ש. ועי' מכ"ש ל' ומכ"ש ח. [ז]בדלא אפקרינהו מיירי כו', דאע"ג דפטרי רבנן בשעת נפילה גם בלא אפקרינהו, היינו דוקא בנתקל, ומשום דסברי נתקל לאו פושע, אבל אסו"מ שנפלו ברוח מצויה מודו רבנן דחייב גם בשעת נפילה כו' משום דפשע בנפילתן כשהניחן בראש גגו ברוח מצויה. ר"ש. ו. ובגון שהפקירן. ר"ש. ז. דאע"ג דר"מ מיחייב במפקיר נכסיו, היינו דוקא בפשיעה אבל בקנקנים שנפלו ברוח שאינה מצויה פטור אע"ג דהיה לו פנאי לסלק. ר"ש. ח. והא דפליגי בלאחר נפילה היינו אחר נפילה דנתקל, ולכך פטר ר"י הזאיל לטעמיה דנתקל לאו פושע, אבל לאחר נפילת פשיעה מודה ר"י לחייב, וכ"ת א"כ למה לי לאשמעינן פלוגתא דלאחר נפילה מרישא מפלוגתא דשעת נפילה

שמעינן לה, י"ל ד. ר"ש. ט. דמשום ר"מ לחודא לא איצטריך. ר"ש. י. וסתם מתניתין ר"מ ומשום דר"י נמי לא איצטריך דפשיטא דיפטור במפקיר נזקיו דאחר נתקל כיון דלאו פושע הוא כר', ש"מ דאחר נפילת פשיעה קאמר, והשתא משום דר"י איצטריך דפטר במפקיר נזקיו אף כי פשע משום דבור בהמ"ר פטור. ר"ש. יא. ולאחר שהיה לו פנאי לסלקן. רשב"ם. יב. ובדאפקרינהו מיירי, דאי בלא אפקרינהו ליכא למאן דפטר, כיון שיש לו פנאי לסלק. ר"ש. יג. מכלל דשמעינן לר"מ דבכדו וגמלו מחייב אפי' בשעת נפילה. רשב"ם. יד. [ב]כעין פלוגתייהו דמפקיר נזקיו דעלמא. רשב"ם. טו. דלמר תחשב פשיעה ולמר לא תחשב פשיעה, דנתקל פושע ולאו פושע לא שייך בבהמה אלא בדדייה אבל בהמתו אטו ברגלה נקיט לה, וכיון שכן בשעת נפילתה לר' הויא פשיעה לר' ולמר אי אונס למר ולמר, ואסיקנא דהכא נמי בנתקל הוא עצמו ונתקלה נגמלו עליו, דלמר פשיעתו שנתקל גרמה, ומר סבר נתקל לאו פושע. רשב"ם. טז. דהיינו אחר נפילה. רשב"ם. יז. ועד כאן לא פליגי רבנן אלא לאחר נפילת אונס דקסברי נתקל לאו פושע. רשב"ם. יח. דמר סבר נתקל פושע והוה ליה מפקיר נזקיו דעלמא ומר סבר לאו פושע והוה ליה מפקיר נזקיו דלאחר אונס. רשב"ם.

כא א מיי' פי"ג מהל' מזק ממון הלכה ז סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיח סעיף ג ושימן תיב סעיף ד:

כב ב ג מיי' שם ופ"ו מהלכות חובל ומזיק הלכה ו סמג שם טור ש"ע ח"מ סימן תיב סעיף ד:

רבינו חננאל

וקתני סיפא ומודה ר' מאיר לחכמ' במעלה קנקנים לגג על מנת לגנבן ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו שפטור, לאו מכלל דסבור אנוס הוא ואנוס אפי' בנזיקין פטור. ופריק אביי ר' מאיר ור' יהודה בתרתי פליגי, בנתקל פושע הוא ובמפקיר נזקיו. ודייק ממתני' דקתני הוזהלק אחר במים או שלקה בחרסיה חייב. הוזהלק אחר במים בשעת נפילה, ובהא פליגי דר' מאיר נתקל פושע הוא לפיכך חייב, ור' יהודה סבר נתקל לאו פושע הוא ופטור. או שלקה בחרסיה לאחר נפילה, ר' מאיר סבר נשברה כדו ולא שילקה אלא הפקירה מפקיר נזקין חייב, ור' יהודה סבר מפקיר נזקין פטור. ואם נתנוון לזכות בחרסיה חייב, ולדברי הכל אנוס אפי' בנזיקין פטור. ואי קשיא לך הא (לעיל כו, ב) דתני דבי חזקיה פצע תחת פצע לחייב על האונס כראוין, התם בנזקי גופו, אבל הכא דבנזקי ממונו לה[ח]. **ומדמתני' בתרתי פליגי בריית נמי בתרתי פליגי.** ואקשי', בשלמ' כדו, משכחת לה בשעת נפילה שהזוק במימיה, לאחר נפילה נמי הזוק בחרסיה. אלא גמלו, בשלמ' לאחר נפילה משכחת לה במפקיר נבלתו. אלא הזוק בשעת נפילה היכי משכחת לה. ואמ' כגון שהעביר גמלו, פי' על שפת הנהר דהוה בשרעתא דנהרא, ונפל הגמל ובנפילתו התיז מים מן הנהר וטינף בגדים. ונדחת האי פירוקא ופרקי' פירוק אחר, כגון דליכא אחריתי וכגון דנתקל הוא ונפל ונתקל הגמל עליו ונפל ובנפילתו התיז מים, ואילולי שנתקל הגמל בגופו שלאדם לא היה נופל, לפיכך בהעברתו לגמל בשרעתא דנהרא אינו לא פושע ולא אנוס.

ח) מצ"ל 'עפ'.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי דברי הכל פטור והא מדקאמר רבי יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דרבי מאיר מחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא מדקאמר ר' יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דפטרי רבנן אלא הא קמ"ל [א]דמפקיר נזקיו דהכא הוא דפטרי רבנן דאנוס הוא אבל מפקיר נזקיו דעלמא מחייבי איתמר מפקיר נזקיו רבי יוחנן ור"א חד אמר [ב]חייב וחד אמר פטור לימא מאן דמחייב כר"מ ומאן דפטר כרבנן אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבנן מאן דפטר כרבנן ומאן דמחייב אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא פטרי רבנן אלא במפקיר נזקיו דהכא משום דאנוס הוא אבל מפקיר נזקיו דעלמא מחייבי תסתיים דר"א הוא דאמר חייב [א]דאמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן [ג]בור ברשות הרבים [ד]וחמץ משש [שעות] ולמעלה תסתיים ומי אמר רבי אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר איפכא דתנן [ב]ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר ר"א לא שנו אלא שנתכוין לזכות בהן אבל לא נתכוין לזכות בהן פטור אלמא מפקיר נזקיו פטור אמר רב אדא בר אהבה שהחזירה למקומה אמר רבינא משל דרב אדא בר אהבה למה הדבר דומה למוצא בור מגולה וכסהו וחזר וגילהו א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מי דמי התם [ה]לא אסתלק להו מעשה ראשון הכא אסתלק להו מעשה ראשון הא לא דמי אלא למוצא בור מגולה וטממה וחזר וחפרה [ו]דאסתלקו להו מעשה ראשון וקיימא לה ברשותו אלא אמר רב אשי כשהפכה לפחות משלשה ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה כגון שהפכה לפחות מג' וטעמא דכי נתכוין לזכות בה הא אין מתכוין לזכות בה לא לוקמה למעלה מג' ואע"ג דלא נתכוין לזכות בה חייב אמר רבא מתני' קשיתיה מאי אריא הפך לתני הגביה אלא ש"מ כל הפך למטה משלשה הוא ומדרבי אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור ומי א"ר יוחנן הכי והתנן [ג]המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדרו בקוצים וגדר שנפל לרשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר רבי יוחנן לא שנו אלא במפריח אבל במצמצם פטור מצמצם מאי טעמא פטור לאו משום דהויא ליה בור ברשותו מכלל דחיובא דבור ברשות הרבים הוא אלמא מפקיר נזקיו חייב לא לעולם אימא לך מפקיר נזקיו פטור ומצמצם מ"ט פטור משום דאתמר עלה אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים ומי אמר ר' יוחנן הכי והא א"ר יוחנן [ד]הלכה כסתם משנה ותנן [ה]החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אלא לעולם רבי יוחנן אמר חייב ומדרבי יוחנן אמר חייב ר"א אמר פטור והאמר ר"א משום

רש"י

לא תימא מתני' ר"מ היא. גבי שני קדרים קאי לקמן בהאי פרקין (דף לא.): אלא הא קמ"ל. ר' יוחנן: דמפקיר נזקיו דהכא. דתחלתו אונס הוא דפטרי רבנן אבל מפקיר נזקיו דעלמא כגון שהשליכו מדעת וכגון בור ברשות הרבים מחייבי וה"ק לאחר נפילה מחלוקת כלומר האי מחלוקת דפליגי ר"מ ורבנן בהפקיר נזקיו לאחר נפילה הוא שתחילתו ע"י נפילה אבל ע"י השלכה לא פליגי ולא תידוק מרבי יוחנן דבשעת נפילה לא פליגי: אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי. דהשתא בהפקיר נזקיו הבא ע"י אונס מתחילה מחייב כ"ש הפקר שתחילתו ברצון: בור ברה"ר. אלמא סבירא ליה לר"א דחיובא דבור ברה"ר היא: משש שעות ולמעלה. אין חמץ ברשותו דאע"ג [ו] דאיתיה אסור בהנאה ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא: ההופך את הגלל. זבל המופקר ברה"ר והפכו ממקום למקום: חייב בנזקו. דקנייה בהגבהה וממונו הוא: שנתכוין לזכות בו. כשהגביהו וחייב משום ממונו דלאחר שקנייה אע"פ שהניחו שם לא הפקירו אלא נתכוין ליטלו משם לאחר זמן: אבל לא נתכוין לזכות (א) בה. לכשהגביהו: פטור. ואע"ג דכרה בור ברה"ר כשהפכו ונתקל האדם במקום שזרקו שם ואם היה במקומו הראשון לא נתקל בו זה. אלמא לר"א בור ברה"ר פטור והוא הדין למפקיר נזקיו דהא מאן דמחייב מבור ברה"ר יליף לה שלא היתה שלו מעולם: שהחזירה למקומה. דלא כרה בור והוי כמי שלא נגע בה מעולם דלאו כורה בור הוא: וחזר וגילהו. דפטור: וקמה ליה ברשותיה. ומחייב. והאי נמי כשהגביהו אסתלקו (ב) מעשה ראשון ונסתם הבור וכשחזר והשליכו הוה ליה כורה: אלא אמר רב אשי. הא דמוקי רבי אלעזר למתניתין הכא לא נתכוין לזכות בה פטור: כשהפכה לפחות מג'. דמתחילה לא הגביה שלשה הלכך לאו הגבהה היא דכבור פתוח דמי ולא נסתם הבור מעולם וכיון דלא נתכוין לקנותה דליכא לחיוביה משום ממונו משום כורה (ג) בור נמי לא תחייביה ומיהו היכא דנתכוין לזכות מחייב משום ממונו דאיכא למ"ד [ז] חבטה בהפקר קני בלא הגבהה בפרק הבית והעלייה (ב"מ דף קיח.): ואע"ג דלא נתכוין. הואיל וסבירא ליה דמפקיר נזקיו חייב: המצניע את הקוץ ואת הזכוכית. ברה"ר: והגודר גדרו בקוצים. שעשה גדר של קוצים דסתם גדר של אבנים הוא דכתיב וגדר אבניו נהרסה (משלי כד): וגדר. אבנים שנפל לרה"ר כו': לא שנו. דגודר בקוצים חייב: אלא במפריח. ראש קוצותיה ברה"ר דה"ל בור ברה"ר: אבל מצמצם. לתוך שלו דה"ל בור ברשותו ואע"ג דהפקיר רשותו שהקצהו לרה"ר פטור: להתחכך בכתלים. וזה שנתחכך והוזק משונה הוא. ומפריח היינו טעמא דחייב שהרי ממונו הוא ולא הפקירן והפריחן למקום מהלך בני אדם: ומי אמר רבי יוחנן הכי. דמפקיר נזקיו פטור: בור ברה"ר. אלמא חיובא דבור ברשות הרבים הוא:

משום

תוספות

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי ד"ה פטור כו'. הו"מ למפרך מברייתא גופה כיון דבשעת נפילה פטור משום דאנוס הוא א"כ לאחר נפילה מחייב ר"מ אף על גב דהוו לאחר נפילת אונס וא"כ היכי קתני ומודה ר"מ במעלה קנקנים כו' אמאי פטור והא ר"מ לאחר נפילת אונס נמי מחייב וליכא למימר דאיירי [א] בשעת נפילה דא"כ מה לו להזכיר קנקנים [ב] לא הוה ליה למימר טפי אלא ומודה ר"מ בשעת נפילה דפטור משום דאנוס הוא [ג]: כי פליגי אליבא דרבנן. לא בעי למימר איפכא דפליגי אליבא דר"מ ומאן דפטר אמר לך דע"כ לא מחייב ר"מ אלא [ד] משום דפושע הוא וכי פליגי ר' יוחנן ור' אלעזר במפקיר נזקיו דאונס דקים ליה דבמפקיר נזקיו דפשיעה פליגי: תסתיים דר' אלעזר הוא דאמר חייב. במסקנא לא קיימא הכי והא דלא פריך מההיא דרבי אלעזר דלעיל [ה] משום דאין להוכיח ממילתיה דר"א לחודיה דפטרי רבנן במפקיר נזקיו אפילו לאחר נפילת פשיעה אם לא מכח דפליג אדרבי יוחנן כדפ"ל ומיהו מר' יוחנן קשה אמאי לא פריך מההיא דלעיל דאית ליה מפקיר נזקיו דעלמא חייב לרבנן [ו] וי"ל משום דלא מפרשא בהדיא אלא מתוך קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן להכי שביק לה ומייתי מילתא דמפרשא טפי בהדיא: אלא אמר רב אשי כשהפכה בפחות מג'. מכאן אין לדקדק דלא בעי הגבהה ג' טפחים דכי מתכוין קני בהגבהה פחות מג' דשאני הכא משום ° דאפילו [ח] חבטה בהפקר קני [ז] א"נ משום דהוי האי גלל בכליו וקני ליה כליו א"נ כשמגביה בידו דכיון שהוא בידו קני בפחות מג' וכן איתא בריש אלו נערות (כתובות דף לא.) והא דאמר בפרק חלון (עירובין דף עט: ושם [ט]) גבי חבית של שתופי מבואות צריך שיגביה טפח שאני שתופי מבואות דרבנן [ח] תדע דהתם לא להשמיענו דין הגבהה בכל מקום קאתי [י]: אלא ר' יוחנן דאמר חייב. [ט] מ"מ איצטריך לפרש לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים לפרש מתניתין אפילו כמאן דמחייב בור ברשותו ושמא רבי יוחנן בבור ברשותיה נמי מחייב דאיכא דסבר הכי בפרק הפרה (לקמן דף נ.):

לא

עין משפט נר מצוה

כג א ב מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ז סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף ד:

כד ג מיי' שם פי"ב הלכה יב סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ו:

כה ד מיי' פ"א מהלכות חמץ ומצה הלכה ט סמג לאוין עז טוש"ע א"ח סימן תמג סעיף א:

כו ה ו מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הלכה ו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ג:

רבינו חננאל

ור' יוחנן אמ' לאחר נפילה מחלוקת כו', ודברין פשוטין הן. ואסיק' אלא הא קמ"ל מפקיר נזיקין דהכא פטרי רבנן משום דהוא אנוס, אבל מפקיר נזיקין דעלמ' חיובי מחייבי. איתמ' מפקיר נזקיו, ר' יוחנן ור' אלעז' חד אמ' חייב וחד אמ' פטור. תסתיים דר' אלעזר דאמ' חייב דאמ' (פסחים ו, ב) ר' אלעז' משום ר' ישמעאל שני דברין אינן ברשותו שלאדם ועשאן הכתו' כאלו הן ברשותו, ואלו הן בור ברשות הרבי' וחמץ מו' שעות ולמעלה. הנה בור זה אמ' ר' אלעז' אינו ברשותו, מכלל שהוא מופקר וחייבין בעליו, ש"מ מפקיר נזקיו חייב. ואקשי' עלה, והתנן (לקמן ל, א) ההופך את הגלל לרשו' הרבי', כגון שהוציא ראובן גלל ובא שמעו' והפכה. פי' גלל, זבל כדכת' (יחזקאל ד, יב) בגללי ציאת אדם. והוזק בהן אחר, חייב בנזקו. ואמ' ר' אלעז' לא שנו אלא שנתכוון לזכות בגלל, להוציאה לגנו ולזבל בה, אבל לא נתכון לזכות בה פטור. אלמא ר' אלעז' מפקיר נזקיו פטור סבירא ליה. ופירק רב אדא בר אהבה כשהחזיר גלל זה למקומה, ולא הפקירה. אמ' רבינא משל דרב אדא למה הדבר דומה למוצא בור מגולה כו'. רב אשי אמ' כגון שהפכה פחות מג' טפחי', פי' כגון שהוציא ראובן גלל לרשות הרבי' ובא שמעו' והפכו בפחות מג', ונמצא שלא הגביהה ולא קנה בהגבהה ולא רמה א) ברשותו, דפחות מג' סמוך לארץ כארץ דמי. אם נתכוון לזכות בה בזה ההיפוך חייב, ואם לאו פטור. וכי האי גוונא פטור, אבל המפקיר נזקיו חייב. ודייקי' מדר' אלעז' אמ' חייב ר' יוחנן אמ' פטור. איני והתנן (לקמן ל, א) המצניע את הקוץ ואת הזכוכית, והגודר בקוצים, וגדר שנפל לרשות הרבים והזיק, חייב. ואמ' ר' יוחנן, לא שהוא חייב אלא מי שהוא מפריח ומרחיבם ברשו' הרבי', אבל המצמ[צ]ם אותן בכותל פטור. ודייקי' מינה, מצמצם אמאי פטור דהוה להו כי בור ברשותו מכלל שהמפריח מפני שעשה בור ברשות הרבי' חייב, ש"מ מפקיר נזקיו חייב. ודחינן להאי דוקיא ואמרי' מאי טעמ' מצמצם פטור לא מפני שהוא בור ברשותו אלא מפני שאין דרך בני אדם להתחכך בכתלים. ואקשי' והאמ' ר' יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן (לקמן נ, ב) החופר בור ברשו' הרבי' ונפל שמה שור או חמור ומת חייב, והא בור ברשות הרבי' נזקיו מופקרין הוא ואמ' ר' יוחנן חייב. ואסיק' לעולם הוא דאמ' מפקיר נזקיו חייב, והלכה כמותו, דקיימ' לן כוותיה. ור' אלעז' סבר פטור והאי דאמ' ב' דברין אינן ברשותו שלאדם כו'

א) נ"ל 'קמה'.

מסורת הש"ס

א) פסחים ו: ע"ש, ב) [לקמן ל.], ג) לקמן ל., ד) [שבת מו. וש"נ], ה) [לקמן נ:], ו) ס"א דכל היכא, ז) נ"ל הבטה, ח) נ"ל הבטה, ט) [ד"ה צריך], י) [ועיין תוספות כתובות לא. ד"ה דאי וד"ה נימא ותוספות קדושין כו. ד"ה אי נמי],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל וכו' לזכות בו: (ב) ד"ה וקמה וכו' אסתלקו להו מעשה ראשון: (ג) ד"ה כשהפכה וכו' משום כורה. נ"ב פי' דלא הרחיקו ג"כ ג' טפחים וחשבינן ליה דלא סילק מעשה ראשון וכבור פתוח הוא ולא נסתם מעולם ועיין בהגהת אשר"י:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלא וכו' דאפילו הבטה בהפקר קנה. עי' תוי"ט פ"ד מ"א דשקלים ד"ה מתנדב:

מוסף רש"י

ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו. להתחייב עליהן. (פסחים ו:). בור ברשות הרבים. הפותחו חייב בנזקין ואין הבור שלו אלא של הפקר, שהרי ברשות הרבים הוא, ואף על פי שכרהו אין רשות הרבים קנויה לו (שם). הלכה כסתם משנה. רבי הוא סידר המשנה וכשראה דברי חכם וישרו בעיניו שנאן סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן כדי שלא יהא שנויה מפי יחיד ונראין כאילו נשנו מפי המרובים ויעשו כמותן (ביצה ב:).

מוסף תוס'

א. התם. ר"פ. ב. ורוח שאינה מצויה. ר"פ. ג. וי"ל דודאי מצי למפרך מגוף הברייתא אלא ניחא ליה טפי למפרך מר' יוחנן. ר"פ. דניחא ליה להקשות מר' יוחנן לר' יוחנן. הרא"ש בשיטמ"ק. ד. בנתקל. ר"פ. ה. [ד]לעיל אסקינן בדר"א דבתרתי פליגי כדאביי, ורבנן פטרי אף במפקיר נזקיו דפשיעה. ר"פ. ו. [ו]הכא אמר ר' יוחנן דבמפקיר נזקיו דפשיעה נמי פטרי רבנן. ר"פ. ז. אבל מחבירו צריך הגבהה ג"ט. הגהות אשר"י. ח. [ו]משום דשיתופי מבואות דרבנן הקלו בקנייתן. רשב"א. ט. וא"ת א"כ אמאי צריך לרב אחא בריה דרב איקא לפרושי טעמא דמצמצם פטור משום דאין וכו' תיפוק ליה משום דס"ל מפקיר נזקיו חייב ברה"ר אבל בור ברשותו פטור. תר"ת ור"א.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

משום רבי ישמעאל כו' לא קשיא הא דידיה הא דרביה: **מתני'** [א]השופך מים ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו (א) [ב]המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר את גדרו בקוצים וגדר שנפל לרה"ר והוזקו בהן אחרים חייב בנזקן: **גמ'** אמר רב [ג]לא שנו אלא דנטנפו כליו במים אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם הזיקתו א"ל רב הונא לרב [ג]לא יהא אלא כרפשו מי סברת דלא תמו מיא בדתמו מיא ותרתי למה לי חדא בימות החמה וחדא בימות הגשמים דתניא [ג]כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן בימות החמה אין להן רשות ובימות הגשמים יש להם רשות ואע"פ שברשות אם הזיקו חייבין לשלם: המצניע את הקוץ [וכו']: א"ר יוחנן [ד]לא שנו אלא מפריח אבל מצמצם (א) לא מ"ט פטור אמר רב אחא בריה דרב איקא [ה]לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים ת"ר [ו]המצניע קוצותיו וזכוכיותיו לתוך כותל של חבירו ובא בעל כותל וסתר כותלו ונפל לרה"ר והזיקו חייב המצניע א"ר יוחנן [ז]לא שנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא המצניע פטור וחייב בעל הכותל [ס] אמר רבינא [ח]זאת אומרת המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל דלי ונטל דליו חייב בעל הבור פשיטא מהו דתימא התם הוא דלא הוי ידע ליה דלודעיה אבל הכא דידע ליה הוה ליה לאודועיה קמ"ל ת"ר [ט]חסידים הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזכוכיותיהם בתוך שדותיהן ומעמיקים להן ג' טפחים כדי שלא יעכב המחרישה רב ששת [י]שדי להו בנורא רבא [כ]שדי להו בדגלת אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין [ה]רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות: **מתני'** [ל]המוציא את תבנו וקשו לרה"ר לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו וכל הקודם בהן זכה רשב"ג אומר כל המקלקלין ברה"ר והזיקו חייבין לשלם וכל הקודם בהן זכה ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו: **גמ'** לימא מתני' דלא כר' יהודה דתניא [ו]ר' יהודה אומר [מ]בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ אפי' תימא רבי יהודה מודה רבי יהודה שאם הזיק משלם מה שהזיק [ז]והתנן רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהוא ברשות מאי לאו משום רשות בית דין לא משום רשות מצוה דתניא רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהוא רשות מצוה ת"ש [נ]כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אם הזיקו חייבין לשלם ורבי יהודה פוטר אמר רב נחמן מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא רב אשי אמר

תבנו

משום ר' ישמעאל. שני דברים אינן ברשותו כו' [ח]: **לא יהא אלא כרפשו.** המשליך זבלו ברה"ר מי לא מיחייב כי לא הפקירו ה"נ רפשו הוא דאזקיה שנתערבו המים והעפר ונעשה טיט ושלו הוא מדמוקי לה בטינוף כלים מכלל דלא אפקריה דהא בור לא חייב בו כלים: **מי סברת דלא תמו מיא.** אלא נתכנסו ונעשו רפש: **בדתמו מיא.** ונבלעו קמיירי ואין כאן רפש: **ותרתי למה לי.** לאשמעינן במתניתין טינוף כלים והא תנינא לעיל [כח.] נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים ואוקמה רב[ט] נמי בדלא הפקירן ובטינוף כלים: **וחדא בימות הגשמים.** ואיצטריך לאשמעינן דאע"ג דברשות קעבדי אם הזיקו חייב לשלם: **כל אלו שאמרו.** חכמים מותרין לקלקל ברה"ר ואלו הן פותקין ביבותיהן לקלח שופכין שלהם ברה"ר כו'. ביב צינור המקלח שופכין של מי תשמיש הבית לרה"ר: **בכותל רעוע.** דה"ל למצניע לאסוקי אדעתיה שכותל זה עומד לסותרו[י]: **וחייב בעל הכותל.** דה"ל לאצנועינהו: **בדליו של חבירו.** כסוי בור של חבירו: **חייב בעל הבור.** כדאמרינן במצניע קולותיו דהיינו בור בכותל רעוע של חבירו וסתר זה את כותלו דחייב המצניע והכא נמי איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שזה יטול את דליו: **פשיטא.** היא היא ומאי אשמעינן רבינא: **מהו דתימא.** לא דמי דהתם משום הכי ליכא לחיוביה לבעל כותל דלא הוי ידע ליה למצניע דלודעיה שיבא ויטול קולותיו (ב) אבל בעל הדלי דידע לבעל הבור איבעי ליה לאודעיה שהוא נוטל את דליו אשמעינן רבינא דלאו היינו טעמא: **דגלת.** חידקל: **מתני' לזבלים.** שירקבו התבן והקש ונעשים זבל לזבל שדות וכרמים: **כל המקלקלין ברה"ר.** רבן שמעון בן גמליאל שמעיה לת"ק דלא קנים אלא שבחא אבל גופא לא כדקתני בברייתא בגמרא [ע"ב] ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר דגוף נמי כל הקודם בו זכה. לישנא אחרינא כל המקלקלין ואפי' עושין ברשות: **גמ' כל שלשים יום.** רשאי להניחן שם: **שעל מנת כן כו'.** שלא יהו מקפידין על כך: **בנר חנוכה פטור.** [י]בפרק הכונס לאן לדיר דקתני גמל שהיה טעון פשתן: **מאי לאו משום דברשות ב"ד.** הניח בחוץ משום פרסומי ניסא פטור: ה"ג **דתניא רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור: מפני שהוא רשות מצוה.** כלומר משום רשות ב"ד דמצוה מיפטר אבל ברשות ב"ד דלאו מצוה חייב: **מותרין לקלקל.** כגון פותקין ביבותיהן וגורפין מערות:

תבנו

לא יהא אלא כרפשו. הא דלא דייק הכי לעיל (דף כח.) בהוחלק אחד במים משום דהתם לא איירי כששפכם בכוונה אבל הכא תנא השופך משמע ששפכם בכוונה במקום שנעשין רפש וטיט א"נ ברישא קתני הוחלקו משמע דלא עשו המים אלא החלקה אבל הכא קתני הוזק משמע שבמים עצמן הוזק: **בדתמו מיא.** פירוש בתמו מיא נמי איירי [א] וניחא ליה לאוקמי בין תמו בין לא תמו ודוקא בכלים מלאוקמי דוקא בלא תמו ובין בכלים ובין בעצמו וא"ת ואי תמו מיא סתמא מפקר להו והוי בור ופטור בו הכלים וי"ל דלא תמו כל כך שלא יהא עדיין ראויין לשום דבר [ב] ואי הוה גרס איפכא הוה ניחא מי סברת דתמו מיא ונכנסו בעפר ונעשה טיט [ג] לא דלא תמו מיא שהמים צלולים עדיין [ד] דמסתמא לא אפקרינהו [ה]: **וחייב** בעל הכותל. וא"ת כותל רעוע נמי איבעי ליה [ו] לאסוקי אדעתיה שמא הצניעם שם כשהיתה בריא וי"ל דמ"מ [ז] ראוי המצניע להתחייב כיון שפשע [ח] ואין צריך להעמיד ברעוע מעיקרו: **שלא** תעכב המחרישה. [ט] בירושלמי מפרש כדי שלא תעלה המחרישה [י]: **אפילו** תימא רבי יהודה כו'. וא"ת והא מתני' קתני כל הקודם בהן זכה [יא] וי"ל דכל הקודם בהן לאחר שלשים יום זכה ותימה למאי דס"ד דמתניתין בשעת הוצאת זבלים תקשה ליה לרשב"ג אדרשב"ג דקתני במתני' דחייב לשלם ובהבית והעלייה (ב"מ דף קיח:) תנא רשב"ג אומר אף מתקן מלאכתו כל שלשים יום ודייק מינה בגמ' דס"ל כל מקום שנתנו חכמים רשות להניח והזיק פטור מלשלם ולפי לשון אחר שפירש בקונטרס דרשב"ג פליג את"ק וס"ל דאפילו הניח ברשות חייבין לשלם קשה אפי' לפי המסקנא ושמא אין הענינים שוין [יב] אע"ג דבשמעתין דהתם כייל להו בהדי הדדי: **מתני'** שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא. תימה דלא משני הכי בהבית והעלייה (ב"מ קיח: ושם) דקתני המוציא זבלו לרה"ר המוציא מוציא והמזבל מזבל כו' ואם הזיק משלם מה שהזיק וקאמר בגמרא מתני' דלא כר' יהודה [יג] וי"ל דהתם כי יעמיד מתני' נמי שלא בשעת הוצאת זבלים אתיא דלא כר' יהודה דהא שרי להוציא ע"מ לזבל לאלתר ואפי' הכי קתני שמשלם מה שהזיק אלמא בדבר שיש לו רשות משלם מה שהזיק ולרבי יהודה משמע דלא משלם מדקאמר שעל מנת כן כו' ועוד מדלא קתני בהדיא ואם הזיק משלם מה שהזיק א"נ מתני' דהתם משמע ליה בשעת הוצאת זבלים מדקתני המזבל מזבל [יד] ושפיר אית ליה רשות להניח שלשים יום [טו] והא דקאמר המזבל מזבל עלה טובה קמ"ל כלומר מזבל לאלתר שלא יצטרך לשלם [טז]:

תבנו

מסורת הש"ס

א) [לעיל כט:], ב) [לעיל כח.], ג) לעיל ו., ד) [תוספת' פ"ב], ה) ס"א רבינא וכן הוא ברי"ף ובחדושי רשב"א, ו) לקמן פא: ב"מ קיח: [תוספ' ב"מ פי"א], ז) לקמן סב: [וע"ש ואולי ברייתא הוא וצ"ל והתניא ועי' ב"מ קיח:], ח) [לעיל כט:], ט) [לעיל כח:], י) ס"א ולגבי כותל בריא חייב בעל הכותל משום דשני למיסתר כותל בריא, כ) לקמן סב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל מצמצם פטור מ"ט פטור: (ב) רש"י ד"ה מהו דתימא וכו' ויטול קולותיו. נ"ב ס"א ולגבי כותל בריא חייב בעל הכותל משום דשני למיסתר כותל בריא:

גליון הש"ס

גמרא אמר רבינא זאת אומרת. כעין זה לקמן דף לג ע"ב:

מוסף תוס'

א. דבכל ענין איירי מתניתין. ר"פ. ב. דנהי דתמו מיא לענין שלא נעשו רפש וטיט מ"מ לא תמו כל כך שלא יהיו ראויין עוד לשום דבר. ר"פ. ג. דאין הקרקע מתלחלח לעשות רפש עד שיובלעו המים כולן. ראב"ד. ד. [ו]לא נעשו רפש וטיט. ר"פ. ה. ונמצאת החבטה בקרקע הגמור. מאירי. והלכך לגבי הוזק אדם קרקע עולם הוא ופטור. ראב"ד. ו. לבעל הכותל. ר"פ. ז. יותר. נמוק"י. ח. תחילה. נמוק"י. ואע"ג דבעל הכותל נמי פשע. ר"פ. ט. כלומר, מעמיקין להם ג' טפחים כדי שלא תתעכב בהם המחרישה. מאירי. י. שאף זה מידת חסידות שלא תוציאם המחרישה ויזיקו את הרבים. רבינו ישעיה משיטמ"ק. יא. ואי כר"י היכי קתני במתניתין כל הקודם זכה הא לרבי יהודה יש לו רשות לצבור זבלו כל ל' יום. ר"פ. יב. דיש לחלק בין ברשות דהכא לרשות דהתם, דהתם הוי טפי ברשות וצ"ע. ר"פ. יג. ואמאי לא משני מתניתין שלא בשעת הוצאת זבלים ודברי הכל. תוס' ב"מ קיח ע"ב ד"ה מחוורתא. יד. [ד]משמע בשעה שרגילין לזבל. תוס' ב"מ שם. טו. והא דלא הוה קשה ליה דר"י שרי שלשים יום ומתניתין לאלתר, משום דאיכא למימר. תוס' שם. ועי' הגהות מראה כהן. טז. מה שהזיק. תוס' שם.

מוסף רש"י

המצניע את הקוץ ואת הזכוכית. ברה"ר (לעיל כט:). **והגודר את גדרו בקוצים.** שעשה גדר של קוצים, דסתם גדר של אבנים הוא דכתיב (משלי כד) וגדר אבניו נהרסה (לעיל כט:). **וגדר.** אבנים, שנפל לרה"ר כו' (שם). **אבל הוא עצמו.** הוזק הוא עצמו (לעיל כח:). קרקע עולם. שאין לו בעלים (שם). **כל אלו שאמרו.** וקחשיב ואזיל להו אלו הפותקים ביבותיהם וגורפים מערותיהם, כלומר כל אלו שאמרו חכמים שיש להן רשות להשליך נזקיהן לרה"ר ואלו הן **פותקין ביבותיהן**. פותחין צינורותיהן המקלחים שופכין, ששופכין מחלריהן לרה"ר, **וגורפין מערותיהן**. ומשליכין זבליהן לרה"ר (לעיל ו.). **בימות החמה אין להם רשות.** מפני שהרחוב נאה והוא מקלקלו, ובימות הגשמים. שהרחובות מלוכלכות, יש להם רשות (שם). **ואע"פ שברשות.** ב"ד משליכין, אם הזיקו חייבים (שם). **ההופך את הגלל.** זבל המופקר ברה"ר והפכו ממקום למקום (לעיל כט:). **חייב בנזקו.** דקנייה בהגבהה וממונו הוא (שם). **כל שלשים יום.** שלשים יום רשאי להניחו שם (לקמן פא:) או: משלשים לשלשים חוזר ולוברו כדי שיהא נישף יפה (ב"מ קיח:). **בנר חנוכה פטור.** חנוני שברשות פרסום מלוה הניחה שם (שבת כא:). גבי הניח חנוני נרו מבחוץ ועבר גמל טעון פשתן ולקה בנר והדליק את הבירה (ב"מ קיח:). **מאי לאו משום רשות ב"ד.** אלמא כל מידי דיהבו ליה רבנן רשותא אם הזיק פטור (שם). **כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים.** כל אותן נזקין שנתנו חכמים עליהם רשות ואמרו מותרין לקלקל ברה"ר ולהשליכן לשם, כגון הוצאת זבלים לר' יהודה וכגון פותקין ביבותיהם וגורפין מערותיהן בימות הגשמים, דברשות קא עבדי (שם).

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' יב סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיב סעיף ה:
כח ב מיי' שם הל' כ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תטו סעיף א:
כט ג מיי' שם הל' יב ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיב סעיף ה ודלא כרב וע"ש:
ל ד ה מיי' שם הל' כ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תטו סעיף א:
לא ו ז מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף ב:
לב ח מיי' שם פי"ב הלכה ט סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף כט:
לג ט י כ מיי' שם פי"ג הלכה כב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תטו סעיף ג:
לד ל מיי' שם הל' יד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיד סעיף א:
לה מ נ מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף ב:

רבינו חננאל

משום ר' ישמעאל רביה קאמ', וליה לא סבירא ליה. וקיימ' לן כר' ישמעאל. מתני'. **השופך את המים לרשות הרבי' והוזק בהן אחר חייב. אמ' רב הונא אמ' רב לא שנו חייב אלא שנטנפו כליו במים, אבל הוא עצמו פטור.** מאי טעמ', קרקע עולם הזיקתו. ומקשי' אדרב לא יהא אלא כריפשו, פי' מלשון (ישעיה נז, כ) ויגרשו מימיו רפש וטיט. וכי המטיל חבירו ברפש והוזק גופו פטור (עי' לעיל כח, ב). ופריק בדתמו מיא, דלאו בריפשו הוזק. ואקשי' לרב ותרתי למאי לי. פי' תנן (לעיל כח, א) נשברה כדו ברשות הרבי' והוחלק אחר במים כו', ואמ' רב יהודה אמ' רב לא שנו אלא שנטנפו כליו במים אבל הוא עצמו פטור. ותנן נמי השופך מים ברשו' הרבי' והוזק כו', ואמ' רב הונא אמ' רב לא שנו אלא שנטנפו כליו. ופרק', חדא בימות החמה וחדא בימות הגשמים. כלומ' בין בימות החמה בין בימות הגשמים חייב ופטור בגופו, דתניא כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן אין להן רשות, בימות הגשמים אע"פ שיש להן רשות אם הזיקו חייבין לשלם. פיס', **המצניע את הקוץ כו'.** אוקימנא במפריח, אבל במצמצם פטור כו'. ת"ר **המצניע קוציו וזכוכיותיו בתוך כותלו שלחברו ובא בעל הכותל וסתרו, חייב המצניע.** אמ' ר' יוחנן לא שנו אלא בכותל רעוע, אבל בכותל בריא פטור המצניע וחייב בעל הכותל. דייק רבינא מינה כשם שהמצניע קוציו בכותל חביר[ו] ובא בעל הכותל וסתר כותלו ונגלו הקוצים והזיקו חייב המצניע, כך המכסה בורו בדליו שלחבירו ובא בעל הדלי ונטל דליו חייב בעל הבור. פשיטא, היא היא, מהו דתימ' בכותל מאי טעמ' פטור דלא הוה ידע ליה לבעל הקוץ לאודועי הא אנא סתר כותלי טול קוציך והצניעם. אבל גבי דלי דידע ליה לבעל הבור איבעי ליה לאודועי, קמ"ל דכיון דשקיל דידיה לא חייש לבורא דחבריה. **ת"ר חסידים הראשונים היו כו'.** רב ששת שדי להו לקוצין וכיוצא בהן לנורא וקלי להו. **מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין.** דת"ר חסדין הראשונין כו'. פי' החפץ להיות חסיד יקים מילי דנזקין אפי' לרשו' הרבי'. **רבינא אמ' מילי דאבות,** מסכת אבות משה קיבל תורה וג'. ואמרי לה ברכות, כדאמרי' (ברכות לה, א) אסור לאדם ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה וכיוצא בו. **מתני'. המוצא תבנו וקשו לרשו' הרבים לזבלים והוזק בהן אחר חייב כול'. לימ' מתני' דלא כר' יהודה,** ושקלי וטרו ואסיק' ת"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבי' אם הזיקו חייבין לשלם ור' יהודה פוטר. (פסק) **ולית** הלי' כר' יהודה דגרסי' בסוף בבא מציעא (קיח, ב), אמ' אביי רשב"ג ור' יהודה ור' (טרפון) [שמעון] כולהו סבירא להו כל שנתנו לו חכמ' רשות והזיק פטור מלשלם. ואלו הן שיטה ולית הלכ' כחד מינייהו. **ואסיק'** לשמעתין שלא בשעת הוצאת זבלין ודברי הכל חייב. רב אשי אמ'

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות